

DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN BİR HADİS-İ ŞERİFİN GÖSTERGEBİLİM YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF A HADITH IN TERMS OF RELIGIOUS EDUCATION VIA SEMIOTICS METHODOLOGY

Halis DEMİR¹

¹Cumhuriyet Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

Sivas-Türkiye

halisdemir@cumhuriyet.edu.tr

Recep Tayyip GEDİKLİ²

Mikail ŞEKER²

²Cumhuriyet Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi Öğrencisi

Atf gösterme: Demir, H., Gedikli, R.T. and Şeker, M. (2017). Din eğitimi açısından bir hadis-i şerifin göstergebilim yöntemiyle incelenmesi, *Universal Journal of Theology* 2 (2), 143-161.

Geliş Tarihi:

18 Şubat 2017

Değerlendirme Tarihi:

21 Şubat 2017

Kabul Tarihi:

12 Haziran 2017

© 2017 UJTE

E-ISSN: 2548-0952

Tüm hakları saklıdır.

Öz: Bu çalışmada bir hadisin dil ile ilgili içeriği, göstergebilimsel okuma yöntemiyle söylem, anlatı ve mantık-anlam yönlerinden çözümlenmesi yapılmıştır. Kur'an-ı Kerim'den sonra ikinci temel kaynak kabul edilen hadislerin günümüzde bazı çevreler tarafından olumsuz bir değerlendirmeye tabi tutulması ve hadislere olan güveni sarsıcı çabalar içinde olunması bu çalışmayı önemli hale getirmektedir. Bu ve benzeri çalışmalarla hadislerin ayetlerden sonra ikinci temel kaynak olduğu düşüncesi ve onlara olan güven, her türlü karalama ve olumsuz değerlendirmeye rağmen kıyamete kadar önemini ve varlığını sürdürecektir. Din Eğitimi alanında hadislerin kolay ve derinlemesine anlaşılması ve anlatılması amacıyla güncel bilim dalı olan göstergebilimden faydalanarak ortaya çıkan bu çalışmada, bir hadis merkeze alınmış ve üzerinde çalışılmıştır. Hadis-i şerifin farklı rivayetleri ile birlikte hadiste ismi geçen Hz. Peygamber (s.a.s) ve kullandığı beden dili, Abdullah b. Mes'ûd, Akra' b. Hâbis ve Uyeyn b. Hısn, hadiste kullanılan kavramlardan "ganimet", yine hadiste geçen yer isimleri olan Huneyn Gazvesi ve Ci'râne mevkiî üzerinde kısaca durulmuştur. Amaç, hadisin anlaşılması, tahlili, farklı bir okuması olduğu için bahsedilen isim, kavram ve yer isimlerine kısaca temas edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Din Eğitimi, Hadis, Beden dili, Söylem, Anlatı ve Mantık-Anlam çözümlemesi.

Abstract: In that study a hadith was examined with semiotic method from discourse, narrative and logical sides. Hadiths, the second main source after the Koran, are negatively evaluated by some communities nowadays and there are efforts to betray the trust of hadiths. These things made this study important. Despite all kinds of negative evaluations, the idea that hadiths are the second main source after the verses and trust in hadiths will exist till doomsday. A hadith was taken and worked on in this study, which was studied by using the current scientific analysis, semiological analysis, in order to understand and explain the hadiths easily and completely in religious education. Muhammad who was aforesaid in hadith and his used body language, Abdullah b. Mes'ûd, Akra' b. Hâbis, Uyeyn b. Hısn, "booty" that is one of the used notion in hadith, Huneyn Gazvesi and Ci'râne position were emphasised with different rumors of hadith. The purpose is to understand and analysis the hadith and consider from different angles to hadith, so mentioned name, concept and place names were briefly mentioned.

Keywords: Semiotic Analysis, Religious Education, Hadith, Body Language, Discourse Analysis, Narrative Discourse Analysis, Logical Analysis.

Giriş

Tarih boyunca, bir dine inanan ve o dinin öğrenimi ile uğraşan insanları en çok meşgul eden mesele, kendisi de varlık âleminin bir yorumu olan dinî metinlerin (nass) anlaşılması ve yorumlanması olmuştur. Bunun başlıca sebebi, gerek Allah'tan gelen vahyin, gerekse vahyin pratik uygulayıcısı olan peygamberin söz ve davranışlarının sözlü ve yazılı ifade ve anlatımla, nesilden nesile nakledilmesidir. Ancak anlama ve yorumlama faaliyeti, ne tefsir ve tevil ne de şerh ve hâşiye yazma ameliyesinden ibarettir. Mühim olan, bu faaliyet neticesinde Allah ve Resulünün gaye ve maksadı ile, vardığımız sonuçların örtüşmesidir. Şayet bu çaba ve gayretler devam edecekse, çağdaş insanın yönelişini boşa çıkarmamak ve onları sukût-ı hayâle uğratmamak için yeni şerhler ve tefsirler yazmaktan çok, doğru anlama ve doğru yorumlamanın yollarını aramak, daha doğrusu anladıklarımızın Allah ve Resulünün murad ve maksadı ile örtüşmesinin yollarını tesbit etmek bir zarurettir.¹

H. Muhammed (s.a.s)'in hayatı Siyer, Fıkıh, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine giren öğrencilere bazen bütünsel bir tarzda, bazen de birer kesit olarak sunulmaktadır. Buna karşılık, bir metnin daha zengin yorumlarının yapılmasına dair yeni yaklaşımlar, yöntem denemeleri ve tahlil örnekleri, dergi ve kitaplarda yer almaktadır. Şüphesiz Tarih, Siyer ve genel olarak İlahiyat öğretimi alma imkanı olmayan/bulamayan kişilere yeni bir üslupla hadisleri anlatma denemesi önem kazanmaktadır. Bu çalışma işte böyle bir denemedir. Göstergibilim yönteminin bir hadis üzerinde uygulanmasının yeni olması sebebiyle, uzun süre yapılan çalışma, istişare ve değerlendirmelerle elinizdeki metin ortaya çıkmıştır. İncelendiğinde açıkça anlaşılacağı üzere, hadisin eğitim-öğretimde, öğrencilere izahında, Türkçe, Tarih, Coğrafya, Mantık bilimlerinin verilerinden doğrudan yararlanma söz konusudur.

Son Peygamber H. Muhammed'in (s.a.s), vahyi yaşanan bir dine dönüştürme işini, gerçekleştirdiği değişim ve dönüşümü, ne sadece kaynağı ilâhî olan bilgiden (vahy), ne de bu değişimi meydana getiren kendisinin sözlerinden ve fiillerinden anlayabiliriz. Söz ve davranış, bir insanın sadece gösterebildiği, ifade edebildiği tezahürleridir. Tarihsel bir şahsiyeti bütünüyle incelemek için, göstergibilimin ifade kabul ettiği her türlü göstergeye başvurma zorunluluğu vardır.²

Bu çalışmada, Buhârî³'de bulunan bir hadis-i şerif göstergibilimsel çözümleme (okuma) açısından incelenecektir. Başka bir ifadeyle bu çalışmada, bir hadis-i şerifin göstergibilimsel çözümlemesi yapılacaktır. Bu nedenle konunun daha iyi anlaşılması için Din Eğitimi, Hadis, Göstergibilim ve Gösterge kavramları kısaca açıklanacaktır.

Din Eğitimi, ferdin, çeşitli terbiye edici vasıtalarla rûhen ve mânen geliştirilmek sûretiyle, Allah'ın buyruklarına boyun eğecek hale getirilmesi ve bununla ilgili gerekli bilgileri öğrenmesi ve özümsemesidir.⁴ Din Eğitimi, dinin kendisi, esasları ve öğretileri yakından ilgilendirdiği gibi, dinin teorik bilgileri yanında onun eğitim-öğretimi, bunlarla ilgili uygulama ve tecrübelerin mazideki ve bugünkü durumları, din bilgisi veya din dersinin dünü ve bugünü, onların ele alınışları, uygulanışları, şartları, başarı durumları ve bilimsel sonuçları vs. ile birlikte, günümüzde dinî inancın eğitim ile ilişkisi, eğitim-öğretimin organize edilişi, işleyişi, meseleleri, bunların dinî öğretimle ve uygulanan

¹ Mehmet Görmez, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu* Ankara: TDV Yay., 2000, 1-2.

² Görmez, *a.g.e.*, 42.

³ Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Buhârî'dir. (ö.256/870) 13 Şevval 194 (20 Temmuz 810) Cuma günü Buhara'da doğdu. 256 yılında Semerkant yakınlarındaki Hartenk'te vefat etti. Kur'an-ı Kerim'den sonra en güvenilir kitap kabul edilen el-Câmi'u's-sahih adlı eserinde sahih hadisleri ilk defa bir araya getirmiştir. M. Mustafa el-A'zamî, "Buhârî, Muhammed b. İsmâil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 7 İstanbul: TDV Yay., 1993, 368-369.

⁴ Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi* Adana: ÇÜİF Yay., 1998, 52

metotlarla ilişkisi, problemler karşısında çözüm yolları, dinin gerçekleştirmek istediği hayatın dışı yansımaları ve bunlara benzer öteki ilgili hususların hepsi Din Eğitiminin hassasiyetle üzerine eğildiği konulardır.⁵

Hadis ise sözlükte “yeni” anlamına gelmektedir. Terim olarak Hadis, Hz. Peygamber’e izafe edilen söz, fiil, takrîr veya vasıf demektir.⁶ Hadis ilmi, hadisleri çeşitli yönleriyle inceleyen, değerlendiren ve bu değerlendirmenin usûl ve kaidelerini tayin ve tespit eden ilimdir. Hadis ilmi, “Rivâyetü’l-Hadis” ve “Dirâyetü’l-Hadis” adlarını taşıyan iki ayrı ilim dalını ifade etmektedir. Rivâyetü’l-Hadis, Hz. Peygamberin söz, fiil ve takrirlerini ve hallerini, bunların rivâyet ve zapt edilmesini ve kelimelerinin yazılışını gösterir. Hadis kitapları (Sahihler, Cami’ler, Sünen’ler, Müsnedler, Mu’cemler v.s.) bu ilim dalına ait malzemeyi oluşturmaktadır. Dirâyetü’l-Hadis sened ve metnin durumlarını anlamaya imkân veren kaideler ilmidir. Hadis ilminin amacı, Hz. Peygamberin hadislerinin karıştırılmasını önlemek, hadislerini tedlîsten ve iftiraya uğramaktan korumaktır.⁷

Çalışmamızda yararlandığımız göstergebilim ise, 20. yüzyılda oluşmuş, iletişim amaçlı bütün araçları, göstergeleri inceleyen, birbirleriyle olan ilişkilerini araştıran, türlerini saptamaya çalışan bilim dalıdır.⁸ Tanımda geçen gösterge ise insanların bir topluluk yaşamı içinde birbirleriyle anlaşmak amacıyla yarattıkları ve kullandıkları doğal diller (Türkçe, İngilizce, Fransızca vb.), çeşitli jestler (el, kol, baş hareketleri), işaret dili, trafik işaretleri, bazı meslek gruplarında kullanılan flamalar, reklam afişleri, moda, mimarlık düzenlemeleri, yazın, resim, müzik gibi çeşitli birimlerden oluşan ve ses, yazı, görüntü, hareket gibi gereçler vasıtasıyla gerçekleşen dizgelerin oluşturduğu anlamlı bütünü birimleridir.⁹ Göstergebilim, kızıldirililerin dumanla haberleşmelerinden, yazıdan, matematik formüllerinden, modadan, mimari ve dizayn üsluplarından, resme, edebiyata, şiire ve dile kadar yayılan, yani tüm kültür olgularını kapsayan geniş bir alana sahiptir.¹⁰ Göstergebilimin amacı anlamlı ifadeleri hem kavrayabilecek hem de yorumlayabilecek bir çözümleme ve yapılandırma modeli sunmaktır.¹¹ Göstergebilim alanında ilk çalışmaları A.B.D.’de Charles Peirce, İsviçre’de Ferdinand de Saussure yapmıştır.¹² Bu çalışmada ise göstergebilim yönteminin yalnızca hadislere uygulanması ile hadislerin farklı bir şekilde okunması ve anlatılması ele alınacaktır.

Hadis-i Şerif ve Farklı Rivayetleri

İbn Mes’ud (r.a) şöyle rivayet etmiştir:

Huneyn savaşı günü Rasûlullah (s.a.s), (ganimetleri taksim ederken) bazı kimselere fazla hisse vermişti. Akra’ b. Hâbis’e yüz deve, Uyeyne b. Hısn’a da onun kadar, Arapların bazı ileri gelenlerine de fazla ganimet¹³ verdi. Bunun üzerine bir adam¹⁴: “Vallahi bu adaletsiz ve Allah’ın rızası gözetilmeyen bir paylaşımdır.” dedi. Ben de: “Vallahi bunu Peygamber (s.a.s)’e söyleyeceğim.” dedim. Peygamber (s.a.s)’in yanına gidip adamın söylediklerini haber verdim. Bunun üzerine

⁵ Yavuz, a.g.e., 52-53.

⁶ Mahmud Tahhân, *Yeni Hadis Usulü*, trc. Cemal Ağırman İstanbul: Rağbet Yay., 2015, 26.

⁷ İsmail Lütfi Çakan, *Anahatlarıyla Hadis* İstanbul: Ensar Yay., 1990, 39-40.

⁸ Fatma Erkman, *Göstergebilime Giriş* İstanbul: Alan Yay., 1987, 8-11.

⁹ Mehmet Rifat, *Göstergebilimin ABC’si* İstanbul: Simavi Yay., 1992, 6.

¹⁰ Erkman, a.g.e., 8-11.

¹¹ Rifat, a.g.e., 7.

¹² Erkman, a.g.e., 27-31.

¹³ Ganimet, gayri müslimlerden savaş yoluyla elde edilen her türlü mal ve esirleri ifade eden terimdir. Ganimet kelimesi (çoğulu: ganâim) sözlükte “bir şeyi zorluk çekmeden elde etmek” demektir. İslâm hukukunda, “müslümanların savaş yoluyla gayri müslimlerden ele geçirdikleri esirler ve her türlü mal” şeklinde tanımlanmaktadır. Mehmet Erkal, “Ganimet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 13 İstanbul: TDV Yay., 1996, 351.

¹⁴ Sahih-i Müslim’de geçen bir rivayete göre bu kişi Abbas b. Mirdâs’tır.

Rasûlullah (s.a.s)'ın yüzünün rengi değişerek kıpkırmızı oldu. Sonra da: “Allah ve Rasûlü adaletli olmazsa kim olabilir.” buyurdu. Daha sonra: “Allah Musa (a.s)’a rahmet etsin. O, bundan daha fazlasıyla eziyete uğradığı halde sabretti.” buyurdu. Ben de kendi kendime: “Vallahi bundan sonra O’na hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğim.” dedim.¹⁵

Abdullah b. Mesûd şöyle demiştir:

Huneyn günü harp olup bitince Peygamber (s.a.s) –ganimet taksimi sırasında- bazı kimselere fazla vermek suretiyle bir tercih ve hususiyet bahşetti. Meselâ (kalpleri İslâm’a alıştıranlardan) Akra’ b. Hâbis’e yüz deve verdi. Uyeyne’ye de bunun kadar vermişti. Arap eşrafından bazı insanlara da bu suretle (yüzer deve) ihsan buyurdu da, bu Arap eşrafını o gün ganimet taksiminde başkalarına tercih etmişti. (Peygamber’in bundan maksadını anlamayanlardan) bir kişi (itiraz ederek): “Vallahi bu taksim, kendisinde adalet gözetilmeyen yahut kendisiyle Allah rızası kastedilmeyen bir taksimdir, dedi. Ben de: Vallahi bu (küstahça) sözü ben Peygamber’e muhakkak haber veririm, dedim. Ve akabinde Peygamber’e varıp bunu kendisine haber verdim. Peygamber (s.a.s): Allah ve Rasûlü adalet etmezse kim adalet eder? Allah Mûsâ’ya rahmet etsin, o bundan daha çok sözlerle ezâlandırıldı da sabretti” buyurdu.¹⁶

Abdullah b. Mesûd şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.s) bir taksim yapmıştı. Bir kimse de: “Bu, muhakkak ki kendisinde adalet gözetilmeyen ve kendisiyle Allah rızası kaskolunmayan bir taksimdir”, dedi. Ben de, Peygamber’e gelip bunu kendisine yavaşça haber verdim. Peygamber bundan şiddetle öfkelenmiş, yüzü kıpkırmızı oldu. Hatta ben: “Keşke ben bunu kendisine söylemeseydim” diye temennide bulundum. Sonra Rasûlullah: Mûsâ bundan daha fazlasıyla ezâ olunmuştu da sabretmişti” buyurdu.¹⁷

Râfi’ b. Hadîc şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.s) Ebû Süfyân b. Harb, Safvân b. Ümeyye, Uyeyne b. Hısn ve Akra’ b. Hâbis’den her birine yüzer deve ganimet verdi. Abbâs b. Mirdâs’a bunlardan daha az ihsanda bulundu. Bunun üzerine Abbâs b. Mirdâs şu meâlde beyitler okudu: “Benimle atım Ubeyd’in payını Uyeyne ile Akra’ arasında mı taksim ediyorsun? Bedir ve Hâbis cem’iyeti içinde Mirdâs’tan üstün değillerdir. Ben, onların hiçbirinden aşağı değilim. (Fakat) bugün senin alçalttığın bir daha yükselmez.” Râvi demiş ki: Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s) ona da yüz deveyi tamamladı.¹⁸

Genel Gözlemler

Bu hadisteki kişiler, Hz. Peygamber (s.a.s), Abdullah b. Mes’ûd, ganimet taksiminde haksızlık yapıldığını iddia eden kişi, Akra’ b. Hâbis ve Uyeyne b. Hısn’dır.

Hadis-i şerifte “Vallahi” tekrarlanmaktadır.

“Vallahi bu adaletsiz ve Allah’ın rızası gözetilmeyen bir paylaşımıdır.”

“Vallahi bunu Peygamber (s.a.v)’e söyleyeceğim.”

“Vallahi bundan sonra O’na hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğim.”

“Vallahi” kelimesi Allah’ı tanık tutarım, Allah hakkı için, anlamında bir yemin sözüdür.¹⁹

Hadis-i şerifte “Vallahi” ifadesi 3 defa geçmektedir.

1. Vallahi – İtirazın doğruluğuna karşı tarafı inandırma amacıyla kullanılmıştır.

2. Vallahi – Yapılacak eylemin kesinliği konusunda karşı tarafa teminat vermek için kullanılmıştır.

¹⁵ Buhârî, “Edeb”, 53.

¹⁶ Buhârî, “Humus”, 19.

¹⁷ Müslim, “Zekat” 141.

¹⁸ Müslim, “Zekat”, 137.

¹⁹ Şükrü Halûk Akalın, *Türkçe Sözlük* Ankara: TDK Yay., 2009, 2077.

3. Vallahi – Bu eylemi bir daha yapmayacağına dair kendi kendine telkin vermek, niyetini pekiştirmek için kullanılmıştır.

Metnin Üslubu

Huneyn Gazvesi'nde elde edilen ganimetler Hz. Peygamber'in emriyle Ci'rane'de toplanmış ve taksim edilmiştir. Bu taksime itiraz edilmesi, bu durumun Hz. Peygamber'e iletilmesi ve Hz. Peygamber'in verdiği tepki hadisin olay örgüsünü oluşturmaktadır.

Hadis-i şerifte –di'li geçmiş zaman kullanılmaktadır. “Huneyn savaşı günü” ifadesiyle olayın Huneyn savaşının H. 8 (M. 630) yılında yaşandığı anlaşılmaktadır. Hadis-i şerifin râvisi Abdullah b. Mes'ûd, olayı bizzat yaşayan kişi olduğu için rivâyetinde –di'li geçmiş zaman kullanmıştır.

Hadis-i şerifin zamanını ifade eden Huneyn Gazvesi hakkında bilgi verilecektir. Huneyn Gazvesi hicri 8. Yılın Şevval ayında, Mekke'ye üç gece mesafede bir vadi olan Huneyn'de meydana gelen bir gazvedir. Hz. Peygamber'in Mekke'yi fethetmesinden sonra Hevazin ve Sakif kabile reisleri bir toplantı yaparak Malik b. Avf en-Nasri'yi kendilerine lider seçtiler ve Rasûlullah'ın üzerine yürümeye karar verdiler.

Düşman ordularının Evtas vadisinde toplandığını öğrenen Rasûlullah savaş hazırlıklarına başladı ve Şevval'in altıncı günü (Cumartesi) onları 12.000 kişilik ordusuyla karşıladı. Gece olduğunda Malik b. Avf arkadaşlarını Huneyn vadisinde toplayıp topyekün Hz. Peygamber ve ashabına saldırmalarını emretti. Sabahın alaca karanlığında Hevazin kabilesinden oluşan kalabalık bir topluluk vadinin boğazlarından çıkarak Müslümanlara saldırdılar. Müslümanların geri çekilmeye başladığını gören Rasûlullah “Ey Allah'ın Ensar'ı! Ey Rasûlullah'ın Ensar'ı! Ben Allah'ın kulu ve Rasûlü'yüm.” diye seslenerek kaçışanların tekrar yanına gelmelerini sağladı.

Ardından Hz. Peygamber Abbas'a “Bana birkaç tane çakıl getir.” buyurdu ve ondan aldığı çakılları “Helak olası yüzler” diyerek müşriklere attı. Allah onların kalplerine korku düşürdü. Birbirlerini beklemeden ve arkalarına bakmadan kaçışmaya başladılar.²⁰

Rasûlullah, Taif'e, Evtas'a ve Nahle'ye kaçanların peşine düştü. Ebû Amir el-Eş'ari kumandasındaki birlik Evtas'ta Hevazinler ile yaptığı savaşı kazanmış olsa da Ebû Amir el-Eş'ari şehit oldu. Kumandayı alan Ebû Musa el-Eş'ari, ele geçirdiği esirleri ve ganimetleri Hz. Peygamber'in talimatı ile Ci'rane'ye getirdi.²¹ Tâif muhasarasının kaldırılmasından sonra ganimetlerin muhafaza edildiği Ci'râne bölgesine dönen Hz. Peygamber, ganimetleri taksim etmiş ve müellefe-i kulûb'a daha fazla pay vermiştir. Müellefe-i kulûb'a daha fazla pay verildiğini gören bazı müslümanlar itirazlarda bulunmuşlardır. Hz. Peygamber bu itirazlara gereken cevabı vermiş, sukûneti sağlamıştır.²²

Hz. Peygamber ganimet taksimi sırasında Abbâs b. Mirdâs es-Sülemî²³'ye dört deve verdi. Kendisine sadece dört deve verildiği için Abbâs b. Mirdâs Hz. Peygamber'i kınayan bir şiir söyledi:

Yağma malıydı onlar, ben temin etmişim,
O kolay mekânda kavme yaptığım hamlelerle.

²⁰ Bu savaş, Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde geçmektedir:

“Andolsun, Allah birçok yerde ve Huneyn Savaşı gününde size yardım etmiştir. Hani, çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, fakat (bu çokluk) size hiçbir yarar sağlamamış, yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti. Nihayet (bozularak) gerisingeriye dönüp kaçmıştınız.” “Sonra Allah, Resûlü ile mü'minler üzerine kendi katından güven duygusu ve huzur indirdi. Bir de sizin göremediğinizi ordular indirdi ve inkâr edenlere azap verdi. İşte bu, inkârcıların cezasıdır.”(et-Tevbe 9/25-26)

Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, Kur'an-ı Kerim Meâli Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2006.

²¹ Muhammed b. Sa'd b. Meni el-Haşimî el-Basrî, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, trc. Mehmet Vehbi Şahinalp İstanbul: Siyer Yay. 2015, 2: 153-176.

²² Ahmet Önkal, “Ci'râne”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 8 İstanbul: TDV Yay., 1993, 25.

²³ Sahih-i Müslim'de geçen rivayette bu kişi Hz. Peygamber'in ganimet taksimine şiirle itiraz etmiştir.

Ve askerleri teşvikimle; karanlıkta saldırınsınlar diye,
 Ve ben yatmamıştım, insanlar yattıklarında.
 Ertesi gün benim ve Ubeyd adlı atımın ganimeti,
 Paylaşıldı, Uyeyne ile el-Akra arasında.
 Sadece birkaç küçük deve,
 Bana verildi; dört tane.
 Oysa ben savaşta savunmacı biriydim.
 Ne bir şey bana verildi, ne de esirgendi.
 Oysa Hısn b. Uyeyne de, Hâbis b. Akra da,
 Savaş meydanında Mirdâs'tan üstün değildir.
 Ben onlardan birinden geri değilim.
 Ancak kimi bırakırsan bugün, yükselemez.

Hz. Ebû Bekir onun beyitlerini Rasûlullah'a götürdü. Rasûlullah (s.a.s), "Onun dilini benden kesin! Ona da 100 deve verin." buyurdu. Bir rivayete göre "50 deve verin!" buyurdu.²⁴

Metnin Göstergibilim Çözümlemesi

Söylem Çözümlemesi

Hadis-i şerifte beş kişi yer almaktadır. Bunlar:

1. Kişi = Hz. Peygamber (s.a.s)
2. Kişi = Abdullah b. Mes'ûd
3. Kişi = Ganimet taksiminde haksızlık yapıldığını iddia eden kişi (Abbas b. Mirdâs²⁵)
4. Kişi = Akra' b. Hâbis
5. Kişi = Uyeyne b. Hısn

Bu kişilerin hayatları hakkında kısaca bilgi verilecektir. Hz. Peygamber (s.a.s), son peygamberdir. Fil Vak'ası'dan elli (veya elli beş) gün sonra Rebûlevvel ayının 12'sinde Pazartesi günü Adnânîler'in ana yurdu kabul edilen Mekke'de dünyaya gelmiştir.²⁶ Temiz, güzel, mübarek, Müslümanların efendisi, muttakilerin imamı, âlemlerin Rabbi'nin elçisi olan Hz. Muhammed (s.a.s)'in babası Abdullah b. Abdülmuttalib, annesi Âmine bt. Vehb'dir. Peygamber olarak gönderilmeden önce dünyaya gelen ilk oğlu Kâsım'dan dolayı "Ebû'l-Kâsım" künyesini almıştır. Kırk yaşında kendisine peygamberlik verilmiştir. Mekke'de Peygamberlikten Hicrete kadar olan ikâmeti ise on üç senedir. Hicretten sonra Medine'deki ikâmeti ise on sene olmuştur. Hz. Peygamber, Hicrî 11. yılda (miladi/632) Rebîevvel ayının 12. gecesinin akabinde gelen Pazartesi günü altmış üç yaşında iken vefat etti. Salı günü gün batımına doğru defnedilmiştir.²⁷

Abdullah b. Mes'ûd el-Hüzelî'nin, ailesi ve İslâm'dan önceki hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. İlk müslümanlardan biri, Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusudur. Medine'de altmış yaşını geçmiş olarak vefat etmiştir (ö.32/652-53).²⁸ Çocukluğunda Ukbe b. Mu'ayt'ın koyunlarını

²⁴ Muhammed b. Ömer el-Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, thk. Marsden Jones, trc. Musa K. Yılmaz İstanbul: İlk Harf Yay. 2014, 3: 180-181, 192.

²⁵ Sahih-i Müslim'de geçen bir başka rivayet ise şu şekildedir:

Rasûlullah (s.a.s) Ebû Süfyân b. Harb, Safvân b. Ümeyye, Uyeyne b. Hısn ve Akra' b. Hâbis'den her birine yüzer deve ganimet verdi. Abbâs b. Mirdâs'a bunlardan daha az ihsanda bulundu. Bunun üzerine Abbâs b. Mirdâs şu meâlde beyitler okudu: "Benimle atım Ubeyd'in payını Uyeyne ile Akra' arasında mı taksim ediyorsun? Bedir ve Hâbis cem'iyeti içinde Mirdâs'tan üstün değillerdir. Ben, onların hiçbirinden aşağı değilim. (Fakat) bugün senin alçalttığın bir daha yükselmez." Râvi demiş ki: Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s) ona da yüz deveyi tamamladı.

²⁶ Mustafa Fayda, "Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 30 İstanbul: TDV Yay., 2005, 408-410.

²⁷ İbn Sa'd, *a.g.e.*, 3: 3-4.

²⁸ İsmail Cerrahoğlu, "Abdullah b. Mes'ûd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 1 İstanbul: TDV Yay., 1988, 114-115.

otlatmıştır. Hz. Peygamber'in el-Erkam'ın evine girmesinden önce Müslüman olmuştur. Bedir Gazvesi'ne katılmış ve Ebû Cehil'i öldürmüştür. Abdullah b. Mes'ûd, siret ve ahlakıyla, vakar ve sükûnetiyle, hal ve tavırlarıyla Hz. Peygamber'e benzetilmiştir. Sahâbe arasında güzel ahlaklı, şefkatli öğreten, insanlarla oturup kalkması güzel olan ve takva sahibi olarak tanınmıştır. Abdullah b. Mes'ûd, hafif etli (zayıf), beyaz elbiseyi en güzel şekilde giyen ve geceleyin güzel koku sürünmesi ile tanınmıştır. Narin, kısa ve oldukça esmer bir kişidir.²⁹

Akra' b. Hâbis b. İkal et-Temîmî sahâbîdir. Akra' muhtemelen 33 (653-654) yılında vefat etmiştir. Kel olduğundan el-Akra' lakabıyla şöhret bulmuştur. Temîm kabilesinin reislerindedir. Hz. Peygamber'in kalplerini İslâm'a ısındırmak için ganimetlerden büyük pay ayırdığı şahıslar (müellefe-i kulûb) arasında yer almıştır. Cesur ve başarılı bir kumandandır, fakat sert bir mizaca sahiptir.³⁰

Uyeyne b. Hısn bir hastalığı sırasında gözleri dışarıya doğru pörtlek hale geldiği için Uyeyne denilmiştir. Kabilesi Fezâre'nin ileri gelenlerindedir. Tulayha b. Huveylid peygamberlik iddiasında bulununca ona iman edip iddiasını tasdik etmiş ve irtidad edenlerden olmuştur. Yakalandıktan sonra İslâm'a geri dönmüştür. Kaba bir bedevî olarak tanınan Uyeyne b. Hısn, Hz. Peygamber ve Hulefâ-i Râşidîn dönemlerinde hem Hz. Peygamber'e hem de halifelere bazı kabalıklar yapmıştır.³¹

Abbas b. Mirdâs, kahramanlık şiirleriyle tanınan sahâbîdir. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Müellefe-i kulûb'dan kabul edilen Abbas b. Mirdâs, Huneyn Savaşı'nda elde edilen ganimetlerin taksimi sırasında, yeni müslüman olan başka kimselere daha çok pay verildiğini öne sürerek hoşnutsuzluğunu dile getiren şiirler söylemeye başlamış, bunun üzerine Hz. Peygamber ona da yüz deve verilerek memnun edilmesini emretmiştir. Hz. Osman devrinde ölen Abbas b. Mirdâs'ın vefat tarihi kesin olarak tesbit edilememiştir.³²

Kesitlerin Çözümlemesi

Birinci Kesit: Ganimet taksimidir.

"Huneyn savaşı günü Rasûlullah (s.a.s) (ganimetleri taksim ederken) bazı kimselere fazla hisse vermişti. Akra' b. Hâbis'e yüz deve, Uyeyne b. Hısn'a da onun kadar, Arapların bazı ileri gelenlerine de fazla ganimet verdi." kesiti Hadis-i şerifin ilk kesitini oluşturmaktadır. Burada " Huneyn savaşı günü" ifadesiyle muhâtablara zaman hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci kesit: Ganimet taksiminde haksızlık yapıldığının iddia edilmesi ve Abdullah b. Mes'ûd'un bu durumu Hz. Peygamber'e iletteceğini söylemesidir.

"Bunun üzerine bir adam: 'Vallahi bu adaletsiz ve Allah'ın rızası gözetilmeyen bir paylaştırmadır.' dedi. Ben de: ' Vallahi bunu Peygamber (s.a.s)'e söyleyeceğim.' dedim."

"Ganimet" Hz. Peygamber (s.a.s) ve Abdullah b. Mes'ûd için herhangi bir engel veya güçlük oluşturmadığı için "Tümlük" belirtirken, ganimet taksiminde haksızlık yapıldığını söyleyen kişi rahatsızlık oluşturduğu için "Eksiklik" olarak karşımıza çıkar. "Ganimet" in Hz. Peygamber (s.a.s) ve Abdullah b. Mes'ûd için bir engel veya rahatsızlık oluşturmaması onlar açısından "Mutluluk" sayılabilir. Aynı durum ganimet taksiminde haksızlık yapıldığını iddia eden kişi açısından "Üzüntü" olarak ortaya çıkmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s) için de "Ganimet" Abdullah b. Mes'ûd'un getirdiği haber üzerine "Üzüntü" olarak değerlendirilebilir.

²⁹ İbn Sa'd, a.g.e., 3: 167-176.

³⁰ A. Lütfi Kazancı, "Akra' b. Hâbis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 2 İstanbul: TDV Yay., 1989, 285.

³¹ İbn Sa'd, a.g.e., 5: 172-180.

³² Mustafa Fayda, "Abbas b. Mirdâs", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 1 İstanbul: TDV Yay., 1988, 27.

Birinci ve ikinci kesitteki ayrılıkları şu şekilde gösterebiliriz;

Burası	Ganimet	Tümlük	Memnuniyet	Mutluluk	Uyum
Orası	Ganimet	Eksiklik	Memnuniyetsizlik	Üzüntü	Tepki
	Taksiminde				
	Haksızlık				

Üçüncü kesit: Hz. Peygamber'in haberi duyması ve gösterdiği beden dilidir.

Haberin Hz. Peygamber'e iletilmesi ve Hz. Peygamber'in bu haber üzerine gösterdiği beden dili Hadis-i şerifin üçüncü kesitini oluşturmaktadır.

“Peygamber (s.a.s)’in yanına gidip adamın söylediklerini haber verdim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s)’in yüzünün rengi değişerek kıpkırmızı oldu. Sonra da: ‘Allah ve Rasûlü adaletli olmazsa kim olabilir.’ buyurdu. Daha sonra: ‘Allah Musa (a.s)’a rahmet etsin. O, bundan daha fazlasıyla eziyete uğradığı halde sabretti.’ buyurdu.”

Beden dili, çevreyle kurulan hemen her ilişki temelde anlama ve anlaşılmanın (okuma ve okunmanın) bir ürünüdür. Bir diğer söyleyişle edinilen her izlenim ve gönderilen her sinyal doğacak yeni ilişkinin keyfiyetinde belirleyici bir işlev üstlenir. Bu açıdan ilişkilerin düzgünlüğü, anlama ve anlaşılmanın doğruluğuyla yakından alâkalıdır. Beden dili insanları anlamayı ve anlaşılmayı kolaylaştıran bir iletişim yöntemidir. Bu yönde kolaylık sağlayan her bilginin insanları birbirlerine yaklaştıracığı muhakkaktır. Jestler, mimikler, yürüyüş, oturuş ve duruşlar, ses tonu, içinde bulunulan mekan, giyim tarzı ve niteliği... bütün bunlar bedensel iletişimde birer sinyal merkezi olarak aktif rol oynar.³³

Temel misyonu anlamak ve anlaşılmak olan Hz. Peygamber'in anlamak ve anlaşılmak adına beden dili üzerinden ortaya koyduğu materyaller tetkike değerlidir. Bu yöndeki mesailer, Onu (s.a.s) anlamaya ve iletişimde kullandığı yöntemleri tanımaya ayrı bir katkı sağlayacaktır.

İletişimde, sözel boyut yanında bedeninin de mesaj verme ve almada önemli bir işlev yürüttüğü; sözel boyut için aynı şeyi söylemek mümkün olmasa bile her insan, hatta hemen her canlı için geçerlidir. Hz. Peygamber'in tebliğ ve özel boyutlu iletişiminde bu dile ait motiflere -sözel iletişime paralel olarak- yoğun bir şekilde rastlamaktayız.³⁴

Hz. Peygamber'in olaylar karşısında yüzünün kıpkırmızı olması gibi başka örneklerde vardır. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in beden dilini sergilemesi açısından şu rivayeti hatırlayabiliriz: Ganimet mallarını paylaşırması esnasında, bir adam Hz. Peygamber'in yaptığı taksimi beğenmeyerek, Vallahi Muhammed bu paylaştırmada Allah'ın rızasını gözetmedi, diye eleştiride bulunmuştu. Hakkında yapılan eleştiriye muttali olduğunda Rasûlullah (s.a.s)'ın hemen yüz rengi değişmiş; Musa'nın daha fazla eziyete maruz kaldığını ve onun bunları sabırla karşıladığını hatırlatmakla yetinmişti.³⁵ Bir başka rivayet şu şekilde bitmektedir; hakkındaki eleştiriye öğrendiğinde Rasûlullah (s.a.s)'ın yüz renginin değişmesi, kendisinin bu eleştiri karşısında duyduğu üzüntünün beden dili türünden bir göstergesi olmaktadır. Yine Mudar Kabilesi'ne mensup bazı kimselerin giyimlerine yansımış fakirliklerine şahit olduğunda yüz renginde gözlemlenen değişim,³⁶ onun (s.a.s)

³³ Mahmut Kavaklıoğlu, “BAŞKALARININ BEDEN DİLİNİ OKUMASI AÇISINDAN HZ. PEYGAMBER”, *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004/2, 3, sy. 6, s. 49

³⁴ Kavaklıoğlu, *a.g.e.*, s. 56

³⁵ Buhârî, “Edeb”, 53; Müslim, “Zekat”, 145.

³⁶ Müslim, “Zekât”, 69; Nesâî, “Zekât”, 64.

üzüntüsünün bir diğer bedenî anlatımıdır. Yüz renginin değişmesi, Rasûlullah (s.a.s)'ın beden dilindeki memnuniyetsizlik görüntüleridir.³⁷ Yüz renginin değişmesi ile ilgili bir diğer olay;

Hz. Âişe (r.a) şöyle anlatmaktadır:

“Şiddetli rüzgâr estiği vakit Peygamber (s.a.s): Allah'ım! Senden bunun hayrını ve bunun tezammun ettiği şeyin hayır ile gönderildiği vazifenin hayrını dilerim. Bunun şerri ile tezammun ettiği şeyin ve gönderildiği vazifenin şerlerinden sana sığınırım.” derdi. Hava bulutlandığı vakit rengi değişir, (yerinde duramayıp içeri) girer çıkar, (öteye beriye) gider gelirdi. Yağmur yağdığı vakit ise açılırdı. Ben, bunu onun yüzünden anlardım. Kendisine sebebini sorduğumda: “Yâ Âişe! Belki bir bulut Âd kavminin dediği gibi (bir azâb) olur. Onu vadilerine doğru gelen bir bulut halinde görünce bu bize yağmur verecek bir buluttur, dediler...” buyurdu.³⁸

Hadis-i şerifte geçen öfke ise beden dilinin en belirgin tezahürlerindedir. Sevinci gizlemek mümkün olsa bile, öfkeyi farketmemek oldukça güçtür. Rasûlullah (s.a.s) bir defasında yoğun şekilde hoşlanmadığı sorulara muhatap bırakılmış, buna son derece öfkelenerek, “Haydi dilediğinizi sorun” diye adeta onlara meydan okumuştur. Bunun üzerine yine sormaya devam edilmiş; Hz. Ömer, Rasûl'ün yüzündeki öfkeyi farketmediğinde orada bulunanlar adına özür dilemişti.³⁹

Dördüncü kesit: Abdullah b. Mes'ûd'un Hz. Peygamber'e getirdiği haber nedeniyle pişman olması ve bir karar almasıdır.

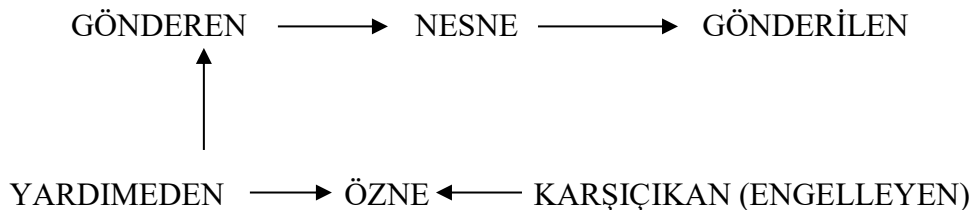
“Ben de kendi kendime: ‘Vallahi bundan sonra O'na hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğim.’ dedim.”

Bu kesitte pişmanlık kavramı yer almaktadır.

Pişmanlık, kişinin daha önce vermiş olduğu bir kararın isabetsiz olduğunun ortaya çıkmasıyla (ya da böyle zannedilmesiyle) duyulan bir içleme duygusudur. İnsanların yüz ifadeleri ve beden dilleri, genellikle içinde buldukları duygu halini yansıtır. Örneğin birinin görünüşünden onun üzgün, kızgın, sıkıntılı, neşeli, korkmuş olduğunu anlayabiliriz. Oysa pişmanlığın böyle bir ifadesi yoktur.⁴⁰

Anlatının Çözümlemesi

Eyleyenler modeli: Anlatılanlar, çok değişik biçimlerde gerçekleşme durumu bulsalar da anlatıdaki olaylar aynı tip-kişiler (eyleyenler) çevresinde gelişme gösterirler; bu eyleyenlerin özellikleri de anlatıdaki ilişkilerine göre belirlenir. Eyleyenler, anlatı dilbilgisinin (anlatı sözdiziminin) değişik kişileridir. Burada altı eyleyenli bir model oluşturulabilir:

³⁷ Kavaklıoğlu, *a.g.e.*, 49-80.

³⁸ Müslim, “İstiskâ”, 15.

³⁹ Buhârî, “İlim”, 28, “İ’tisâm”, 3; Müslim, “Fezâil”, 138.

⁴⁰ Ahmet Rifat Şahin, Son pişmanlık neye zarar?, *Psikeart Dergisi* 48 (2016): 14-15.

Bu eyleyenler modeli doğrudan doğruya Özne'nin ulaşmayı amaçladığı ve Gönderen ile Gönderilen arasında bir iletişim birimi olarak konumlanan Nesne çevresinde odaklanır. Özne'nin isteğiyle, Yardımeden ile Karşıçikan'ın anlatıda oynayacakları rollere (yaptırımlara) göre biçimlenir. Bu modeldeki kavramları şöyle açıklayabiliriz:

Özne / Nesne: Özne önemli olaylara katılan eyleyendir. Nesne ise öznenin elde etmeyi istediği şey ya da amaçtır.

Birinci kesitte özne Hz. Peygamber'dir. İkinci kesitten itibaren Abdullah b. Mes'ûd özne, amacı ganimet taksiminde haksızlık yapıldığını iddia eden kişinin sözünü Hz. Peygamber'e iletmek (Nesne) olarak düşünülebilir. Abdullah b. Mes'ûd, Hz. Peygamber'e geldiğinde amacı halen sürerken (Nesne1) Hz. Peygamber'in sözleri üzerine amacı değişmiş, ikinci bir amaç (Nesne 2) edinmiştir. İkinci amacı bundan sonra hiçbir kimsenin sözünü Hz. Peygamber'e iletmemektir.

Gönderen / Gönderilen: Bir kurguda Gönderen ile Gönderilenin bulunması veya bulunmaması sözkonusu olabilir. Gönderen özneyi bir eylemi yapmaya iten kişidir. Bir kurguda Gönderen ile Gönderilen aynı kişi olabildiği gibi Gönderen hiçbir görevlendirme olmadan bu rolü kendiliğinden üstlenen Özne de olabilir.

İkinci kesitten itibaren Gönderen Abdullah b. Mes'ûd'dur. Hz. Peygamber'e haberi ulaştırmasını kimse söylemediği halde kendi isteğiyle ulaştırmıştır.

Gönderilen ise anlatının sonunda yer alır. Gönderilen özneyi tanıyabilir, ödüllendirebilir, cezalandırabilir ya da kendisine yapılan hizmeti bilmeyebilir. Bu durumda yer almaz. Bazen de Gönderen ile Gönderilen aynı eyleyen olabilir.

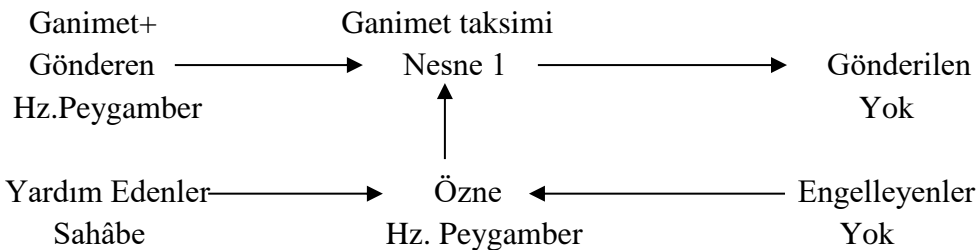
İkinci kesitten itibaren Gönderilen Abdullah b. Mes'ûd'dur.

Yardım Edenler / Engelleyenler: Bir anlatımda Özneye yardımcı bir Yardım Eden ve onun amacını gerçekleştirmesine engel olmaya çalışan, Engelleyenler eyleyenleri olabilir. Bunlardan ilki, Özneye güç vermesine karşı, ikincisi bu gücü indirgemeye ya da ona engel olmaya çalışır. Her anlatımda aynı tip eyleyenlere rastlanmayabilir. Bazı anlatımlarda bunlardan biri ya da diğeri görülebilir, ya da her ikisi de görülmez. Yardım eden veya engel olanlar kişiler, insan olmayan, canlı olmayan eyleyenler de olabilir: Bir bilgi, bir miktar para, bir köprü, bir hastalık ya da savaş da bu eyleyenlerden birini oluşturabilir.⁴¹

Birinci kesitte özne olan Hz. Peygamber'in ganimeti taksimi sırasında sahabe yardım edendir. İkinci kesitten itibaren özne olan Abdullah b. Mes'ûd'a yardım eden veya onu engelleyen bir unsur yoktur.

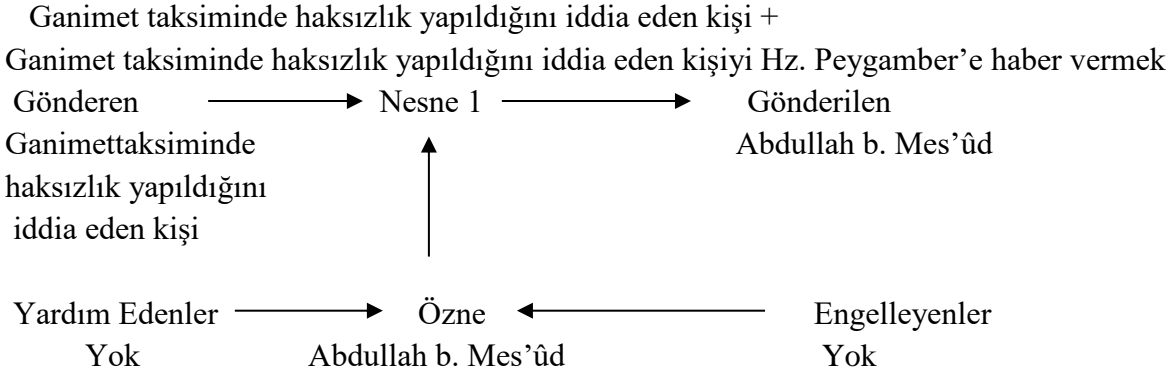
Eyleyenler Şeması

1. Kesit

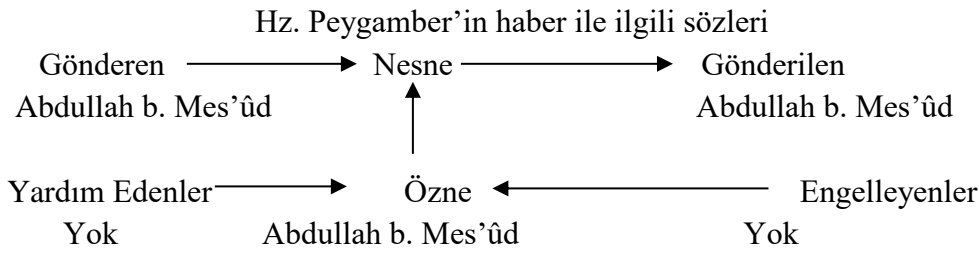
2. Kesit

⁴¹ Nurhayat Atan, "Tilki İle Yılan Metninin Göstergelimsel Çözümlemesi", *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XXI* (2), 2008, 221-245.

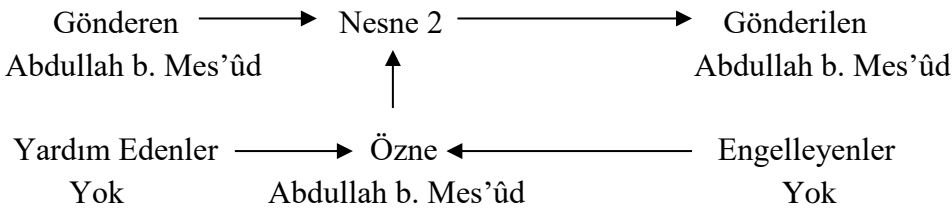
3. Kesit

Hz. Peygamber +

4. Kesit

Hiçbir kimsenin sözünü Hz. Peygamber'e iletmemek

Durum Gösterenleri

Zaman Düzleminde Durum Gösterenleri

ÖNCE

SONRA

Ganimet taksim edilirken → Ganimet taksiminde haksızlık yapıldığı söylendiğinde

Haber Hz. Peygamber'e ulaştığında → Abdullah b. Mes'ûd, Hz. Peygamber'e hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğini söylediğinde

Mekan Düzleminde Durum Gösterenleri

BURASI

ORASI

Ganimet taksiminin yapıldığı yer (Ci'râne) → Abdullah b. Mes'ûd'un haberi duyduğu yer

Hz. Peygamber'in bulunduğu yer → Abdullah b. Mes'ûd'un Hz. Peygamber'e hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğini söylediği yer

Eyleyenler Düzleminde Durum Gösterenleri

Hadis-i şerifteki eyleyenlerde mekan ve zaman boyutundaki değişimlere bağlı olarak durum değişimleri meydana gelmiştir. Bu değişimleri eyleyenlerin kesitlerdeki durumlarına göre tablo halinde gösterelim.

- + → Özelliğin eyleyende var olduğu anlamına gelmektedir.
- → Özelliğin eyleyende bulunmadığını ifade etmektedir.

Eyleyenlerin ganimet taksim olunurken buldukları durum (1. Kesit)

		Haksızlık yapıldığını			
Hz. Peygamber	İbn Mes'ûd	iddia eden kişi	Akra'	Uyeyne	
+Saygı	+Saygı	+Saygı	+Saygı	+Saygı	
+Güç	+Güç	+Güç	+Güç	+Güç	
+Memnuniyet	+Memnuniyet	+Memnuniyet	+Memnuniyet	+Memnuniyet	
-Endişe	-Endişe	-Endişe	-Endişe	-Endişe	
-Üzüntü	-Üzüntü	-Üzüntü	-Üzüntü	-Üzüntü	
+Tümlük	+Tümlük	+Tümlük	+Tümlük	+Tümlük	
+Mutluluk	+Mutluluk	+Mutluluk	+Mutluluk	+Mutluluk	
-Kıskançlık	-Kıskançlık	-Kıskançlık	-Kıskançlık	-Kıskançlık	
-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık	
-Beklenti	-Beklenti	+Beklenti	+Beklenti	+Beklenti	
+Eşitlik	+Eşitlik	+Eşitlik	+Eşitlik	+Eşitlik	
-Tepki	-Tepki	-Tepki	-Tepki	-Tepki	

Birinci kesitte Huneyn Savaşı'ndan elde edilen ganimetler Ci'rane'de taksim edilmektedir.

Eyleyenlerin ganimet taksiminde haksızlık olduğu iddia edildiği zamanki durumları (2. Kesit)

		Haksızlık yapıldığını			
Hz. Peygamber	İbn Mes'ûd	iddia eden kişi	Akra'	Uyeyne	
+Saygı	+Saygı	-Saygı	+Saygı	+Saygı	
+Güç	+Güç	+Güç	+Güç	+Güç	
+Memnuniyet	+Memnuniyet	-Memnuniyet	+Memnuniyet	+Memnuniyet	
-Endişe	-Endişe	+Endişe	-Endişe	-Endişe	
-Üzüntü	-Üzüntü	+Üzüntü	-Üzüntü	-Üzüntü	
+Tümlük	+Tümlük	-Tümlük	+Tümlük	+Tümlük	
+Mutluluk	+Mutluluk	-Mutluluk	+Mutluluk	+Mutluluk	
-Kıskançlık	-Kıskançlık	+Kıskançlık	-Kıskançlık	-Kıskançlık	
-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık	
-Beklenti	-Beklenti	+Beklenti	+Beklenti	+Beklenti	
+Eşitlik	+Eşitlik	-Eşitlik	+Eşitlik	+Eşitlik	
-Tepki	-Tepki	+Tepki	-Tepki	-Tepki	

Bu kesitte bir kişi, ganimet taksiminde haksızlık yapıldığını ileri sürmüştür. Abdullah b. Mes'ûd bu durumu Hz. Peygamber (s.a.s)'e haber vereceğini söylemiştir. Abdullah b. Mes'ûd'un bu şekilde davranmasının sebebi; devlet içinde ortaya çıkan ve sorunlara neden olabilecek bir durumu devlet başkanlığı konumunda olan Hz. Peygamber (s.a.s)'e haber vererek bunun önüne geçmek istemesi olabilir. Çünkü eşitsiz taksim yapıldığı düşüncesi müslümanlar arasında yayıldığında oluşabilecek güvensizlik durumu İslâm devletine zarar verebilir, daha sonraki muhtemel savaşlarda elde edilen ganimetlerin taksiminde aynı sorunların yaşanmasına neden olabilirdi. Sahâbenin Hz. Peygamber'e bu ve benzeri durumlarda haber vermesi, onun verdiği emirler doğrultusunda hareket etmesi yaşanabilecek sorunların kısa sürede çözülmesini sağlamıştır. Bu durum Hadis-i şerifin ikinci kesitini oluşturmaktadır.

Eyleyenlerin haber Hz. Peygamber'e ulaştığı zamanki durumları (3. Kesit)

Hz. Peygamber	İbn Mes'ûd	Haksızlık yapıldığını		
		iddia eden kişi	Akra'	Uyeyne
+Saygı	+Saygı	-Saygı	+Saygı	+Saygı
+Güç	+Güç	+Güç	+Güç	+Güç
-Memnuniyet	+Memnuniyet	-Memnuniyet	+Memnuniyet	+Memnuniyet
+Endişe	+Endişe	+Endişe	-Endişe	-Endişe
+Üzüntü	-Üzüntü	+Üzüntü	-Üzüntü	-Üzüntü
-Tümlük	+Tümlük	-Tümlük	+Tümlük	+Tümlük
-Mutluluk	+Mutluluk	+Mutluluk	+Mutluluk	+Mutluluk
-Kıskançlık	-Kıskançlık	+Kıskançlık	-Kıskançlık	-Kıskançlık
-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık
-Beklenti	+Beklenti	+Beklenti	-Beklenti	-Beklenti
+Eşitlik	+Eşitlik	-Eşitlik	+Eşitlik	+Eşitlik
+Tepki	-Tepki	-Tepki	-Tepki	-Tepki

Bu kesitte, Abdullah b. Mes'ûd, Hz. Peygamber'e gelerek ganimet taksiminde haksızlık yapıldığını iddia eden kişiyi haber vermiştir. Hz. Peygamber(s.a.s)'in yüzünün rengi değişmiş ve Hz. Musa (a.s)'in bundan daha fazlasıyla eziyete uğradığını ve sabrettiğini hatırlatmıştır. Hz. Mûsâ (a.s) Firavun ve İsrailoğulları tarafından çeşitli eziyetlere maruz kalmıştır. Hz. Mûsâ (a.s)'a yapılan eziyetlerden bazıları; Hz. Mûsâ (a.s)'ın bir adamı yanlışlıkla öldürmesi üzerine yaşananlar,⁴² Hz. Mûsâ (a.s)'ın kavmine sığır kesmesini emretmesi üzerine kavminin sığırın mahiyeti ve rengi ile ilgili sorular sorması,⁴³ kavminin Hz. Mûsâ (a.s)'dan kendilerine Allah'ı açıktan açığa göstermesini istemesi,⁴⁴ kavminin Hz. Mûsâ (a.s)'dan putlar gibi bir ilâh yapmasını istemesi,⁴⁵ Hz. Mûsâ (a.s), Tûr Dağı'ndan dönünce kavmini buzağı şeklindeki puta taparken bulmasıdır.⁴⁶ Bu kesit Hadis-i şerifin üçüncü kesitidir.

⁴² el-Kasas 15/15-20

⁴³ el-Bakara 2/68-69

⁴⁴ el-Bakara 2/55

⁴⁵ el-Âraf 7/138

⁴⁶ el-Bakara 2/54

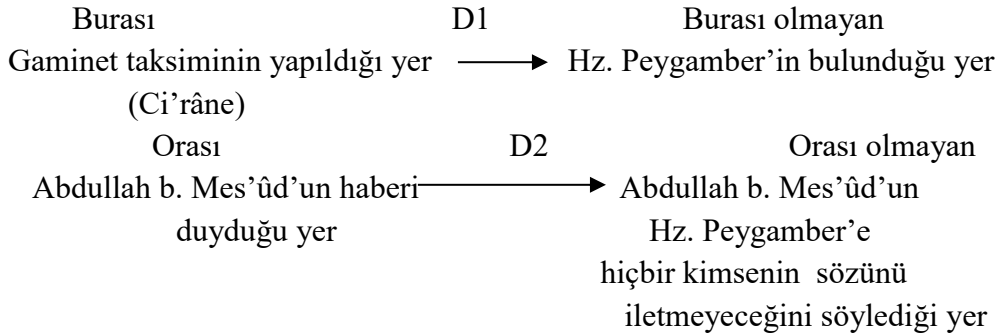
Eyleyenlerin Abdullah b. Mes'ûd'UN “ Hiçbir kimsenin sözünü Hz. Peygamber'e iletmemek” kararını aldığı zamanki durumları (4. Kesit)

Haksızlık yapıldığını				
Hz. Peygamber	İbn Mes'ûd	iddia eden kişi	Akra'	Uyeyne
+Saygı	+Saygı	+Saygı	+Saygı	+Saygı
+Güç	+Güç	+Güç	+Güç	+Güç
-Memnuniyet	-Memnuniyet	-Memnuniyet	+Memnuniyet	+Memnuniyet
+Endişe	-Endişe	+Endişe	-Endişe	-Endişe
+Üzüntü	+Üzüntü	+Üzüntü	-Üzüntü	-Üzüntü
-Tümlük	-Tümlük	-Tümlük	+Tümlük	+Tümlük
-Mutluluk	-Mutluluk	-Mutluluk	+Mutluluk	+Mutluluk
-Kıskançlık	-Kıskançlık	+Kıskançlık	-Kıskançlık	-Kıskançlık
-Pişmanlık	+Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık	-Pişmanlık
-Beklenti	-Beklenti	+Beklenti	-Beklenti	-Beklenti
+Eşitlik	+Eşitlik	-Eşitlik	+Eşitlik	+Eşitlik
-Tepki	+Tepki	-Tepki	-Tepki	-Tepki

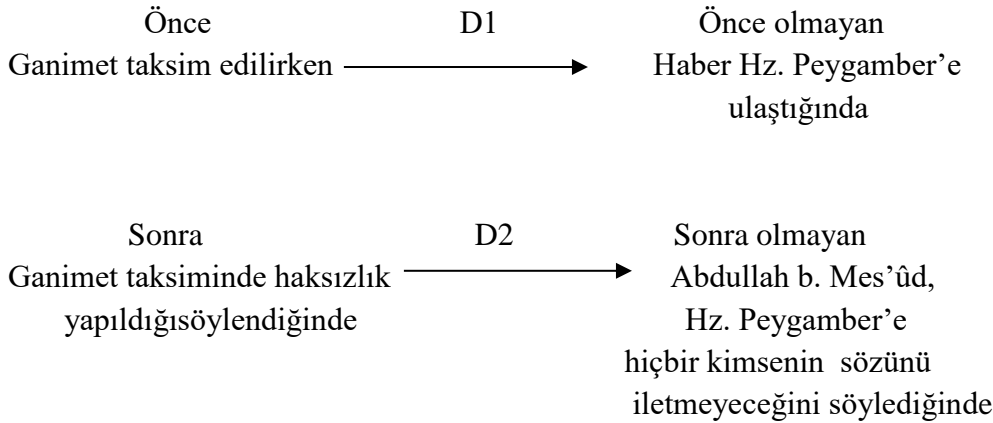
Hadis-i şerifin dördüncü ve son kesiti, Abdullah b. Mes'ûd'un getirdiği haber nedeniyle pişmanlık duyması ve Hz. Peygamber'e bundan sonra hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğini söylemesidir.

Temel Yapı (Mantık – Anlam Yapı) Çözümlemesi

Mekan Boyutunda Yaşanan Dönüşümler

Zaman Boyutunda Yaşanan Dönüşümler

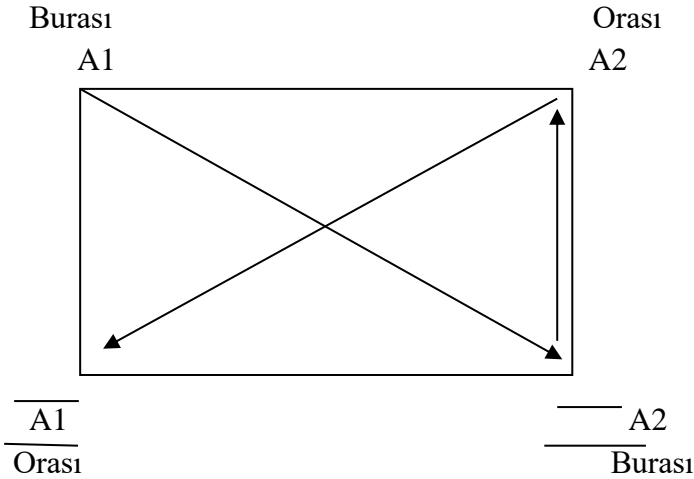
Dönüşüm Şemaları

Herhangi bir anlam evreninin temel yapısını oluşturan soyut birimleri ve bu birimler arasındaki ilişkileri belirlemek, sınıflandırmak ve sergilemek için anlamlama göstergebilimi (A. J. Greimas) tarafından geliştirilen mantıksal örnek ve bu örneğin çizimsel gösterimi **göstergebilimsel dörtgen** diye adlandırılır. Bu modelde ortaya konan ilişkiler düzeni, bir anlamlı bütünün soyut ve mantıksal düzeyde oluşmasını sağlayan temel anlamsal yapı (ikilikler) ile temel sözdizimsel yapıyı ikiliğin öğeleri arasındaki mantıksal ilişkiler, dönüşümler değerlendirmeye yarar.⁴⁷

Mekan Boyutunda Dönüşüm (Burası/Orası)

Dönüşüm hadis-i şerifin birinci kesitinde “ Ganimet taksiminin yapıldığı yer” mekanın Hadis-i şerifin ikinci kesitinde “Abdullah b. Mes’ûd’un haberi duyduğu yer”, üçüncü kesitinde “ Hz. Peygamber’in bulunduğu yer”, dördüncü kesitinde “Abdullah b. Mes’ûd’un Hz. Peygamber’e hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğini söylediği yer” biçiminde gerçekleşmektedir.

“Ganimet taksiminin yapıldığı yer (Ci’râne)” “Hz. Peygamber’in bulunduğu yer”

“Abdullah b. Mes’ûd’un
Hz. Peygamber’e

hiçbir kimsenin sözünü
iletmeyeceğini söylediği yer”

“Abdullah b. Mes’ûd’un haberi
duyduğu yer”

Zaman Boyutundaki Dönüşüm (Önce / Sonra)

Hadis-i şerif zaman boyutunda bir ilerleme kaydetmektedir. Bu ilerleme Hadis-i şerifin birinci kesitinde “Ganimet taksim edilirken” ikinci kesitinde “ Ganimet taksiminde haksızlık yapıldığı söylendiğinde” üçüncü kesitinde “ Haber Hz. Peygamber’e ulaştığında” ve dördüncü kesitinde “Abdullah b. Mes’ûd, Hz. Peygamber’e hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğini söylediğinde” olarak görülmektedir.

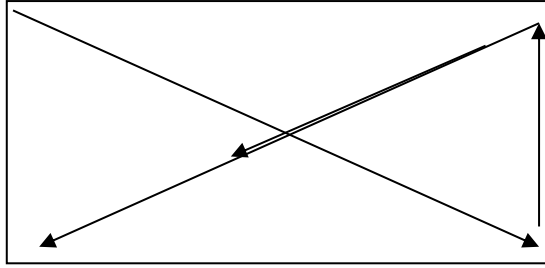
⁴⁷ Rifat, a.g.e., 79.

“Ganimet taksiminin yapıldığı yer
(Ci'râne)

Önce

“Hz. Peygamber'in bulunduğu yer”

Sonra

Sonra olmayan

Önce olmayan

“Abdullah b. Mes'ûd'un Hz. Peygamber'e
sözünü
iletmeyeceğini söylediğinde”

“Ganimet taksiminde haksızlık hiçbir kimsenin
yapıldığı söylendiğinde”

Eyleyenler Açısından Durumsal Dönüşümler

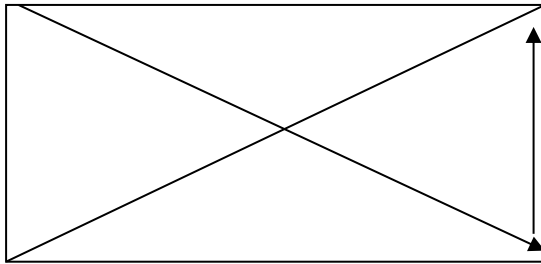
Hadis-i şerifin başlangıcındaki (1. Kesit) eyleyenlerin durumu ile sonucundaki (4. Kesit) eyleyenlerin durumunu esas alıp, başlangıç durumu ile sonuç durumu (Önce / Sonra) arasında görülen değişiklikleri dönüşümler olarak değerlendirip göstergebilimsel dörtgenimizde gösterelim. Abdullah b. Mes'ûd açısından bu dönüşümler şu şekilde gösterilebilir:

“ Ganimet taksiminde haksızlık
yapıldığı haberini duyma”

Önce

“ Ganimet taksiminde haksızlık
yapıldığı haberini
Hz. Peygamber'e iletme”

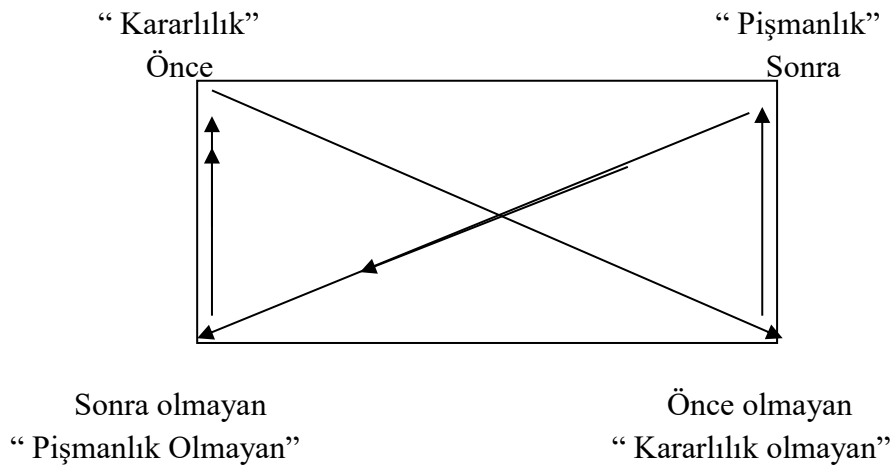
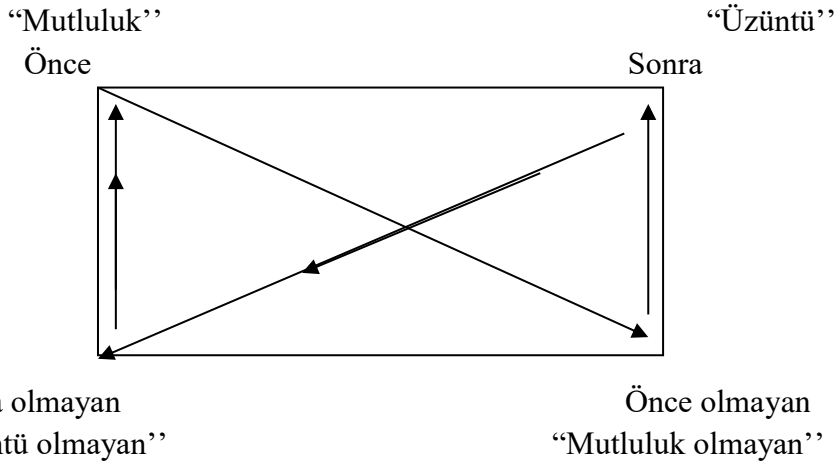
Sonra

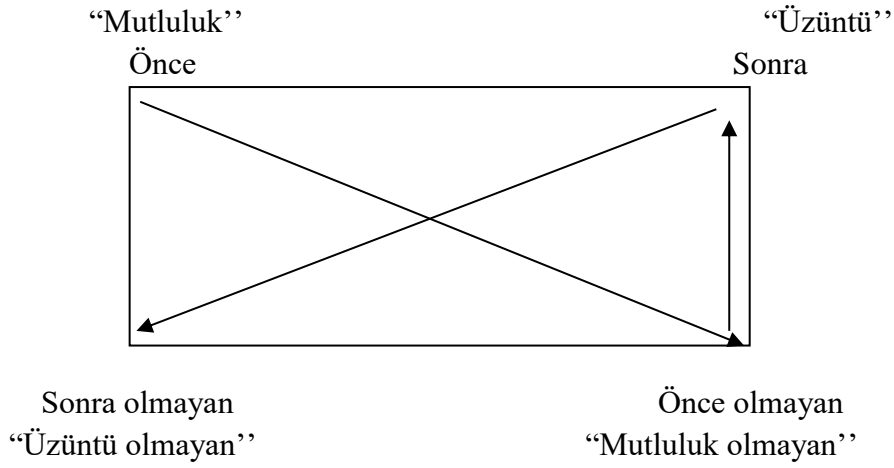
Sonra olmayan
“ Pişmanlık”

Önce olmayan

“ Ganimet taksiminde haksızlık yapıldığı
haberini Hz. Peygamber'e
iletmeye karar verme”

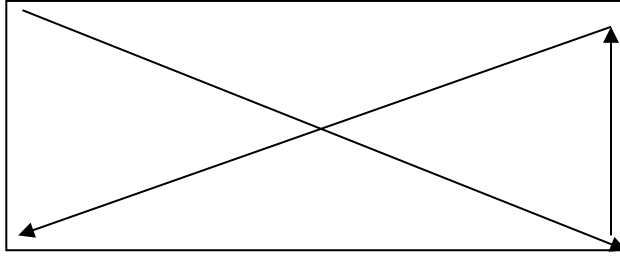

Hz. Peygamber (s.a.s) açısından;

Ganimet taksiminde haksızlık yapıldığını iddia eden kişi açısından;

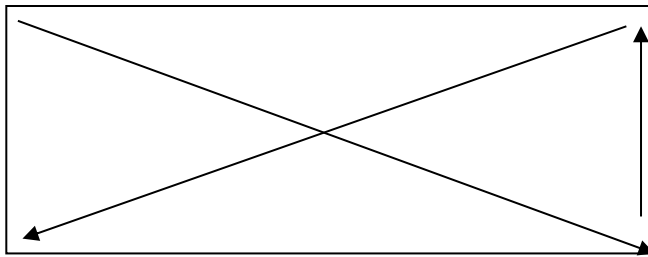
“Mutluluk” “Üzüntü”
Önce Sonra

Sonra olmayan
“Üzüntü olmayan”

Önce olmayan
“Mutluluk olmayan”

“Tepki ” “Kıskançlık”
Önce Sonra

Sonra olmayan
“Kıskançlık olmayan”

Önce olmayan
“Tepki olmayan”

Sonuç

Bu çalışmada, bir hadis-i şerif göstergebilim yöntemiyle incelenmiştir. Hadisi, Abdullah b. Mes'ûd rivayet etmiştir. Bu hadiste Huneyn Gazvesi sonrasında elde edilen ganimetlerin taksimi sırasında meydana gelen bir itirazın Hz. Peygamber'e iletilmesi ve Hz. Peygamber'in bu olay karşısındaki beden dili sonucunda Abdullah b. Mes'ûd'un pişmanlık duyması olayı anlatılmaktadır.

Hz. Peygamber'in yüz renginin değişmesinden hareketle beden dili değerlendirmesi yapılmış, anlatının çözümlenmesi bölümünde; özne, nesne, gönderen, gönderilen, yardımcı ve engelleyen kavramları açıklanmış ve hadiste karşılık gelen kişiler belirtilmiştir. Eyleyenler şemasında birinci kesitte özne konumunda olan Hz. Peygamber, ikinci kesitten itibaren ise Abdullah b. Mes'ûd'dur. Gönderen ile gönderilen birinci kesitte bulunmayıp ikinci kesitten itibaren gönderilen Abdullah b. Mes'ûd'dur. Gönderen ise ikinci kesitte Ganimet taksiminde haksızlık yapıldığını iddia eden kişi, üçüncü ve dördüncü kesitte Abdullah b. Mes'ûd'dur. Yardımcı birinci kesitte dolaylı olarak şahâbedir, diğer kesitlerde yoktur. Engelleyen ise hiçbir kesitte yoktur.

Durum gösterenleri bölümünde zaman ve mekan tespiti yapılmıştır. Zaman düzlemi; “ganimet taksim edilirken”, “ganimet taksiminde haksızlık yapıldığı söylendiğinde”, “haber Hz. Peygamber'e ulaştığında” ve “Abdullah b. Mes'ûd, Hz. Peygamber'e hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğini söylediğinde” ifadelerinden, mekan düzlemi ise “ganimetin taksim edildiği yer”, “Abdullah b.

Mes'ûd'un haberi duyduğu yer", "Hz. Peygamber'in bulunduğu yer" ve "Abdullah b. Mes'ûd'un, Hz. Peygamber'e hiçbir kimsenin sözünü iletmeyeceğini söylediği yer" ifadelerinden oluşmaktadır.

Birinci kesitte ganimet taksimine itiraz edilmesi, ikinci kesitte Abdullah b. Mes'ûd'un bu durumu Hz. Peygamber'e iletmesi, üçüncü kesitte Hz. Peygamber'in gösterdiği beden dili ve dördüncü kesitte Abdullah b. Mes'ûd'un pişmanlığı eyleyenler düzleminde durum gösterenleri bölümünde, hadiste bulunan kişilerin, olayların seyrine bağlı olarak "saygı, güç, memnuniyet, endişe, üzüntü, tümlük, mutluluk, kıskançlık pişmanlık, beklenti, eşitlik ve tepki" kavramları karşısındaki durumları ele alınarak kesitler hakkında bilgi verilmiştir. Temel yapı çözümlemesi bölümünde mekan ve zaman boyutunda yaşanan dönüşümler ele alınmıştır. Ayrıca Huneyn Gazvesi'nden elde edilen ganimetlerin taksimi sırasında haksızlık yapıldığının iddia edilmesi üzerine yaşananlar aracılığıyla, sahâbenin Hz. Peygamber'e verdikleri küçük bir rahatsızlıkta bundan pişman olup, bir daha aynı davranışı göstermemeye çalışması ile sahâbenin Hz. Peygamber'e olan saygısı bir kez daha öğrenilmiştir.

Bu çalışma sonucunda elde edilen hadis çözümlemelerinden yola çıkarak diğer hadislerde aynı şekilde araştırılabilir ve anlaşılabilir.

KAYNAKÇA

- Altuntaş, Halil ve Şahin, Muzaffer. (2006). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları,.
- Akalın, Şükrü Halûk. (2009). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Atan, Nurhayat. "Tilki İle Yılan Metninin Göstergebilimsel Çözümlemesi". *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XXI* (2), 2008. 221-245.
- Cerrahoğlu, İsmail, (1988). "Abdullah b. Mes'ûd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (ss. 114-115). İstanbul: TDV Yayınları.
- Çakan, İsmail Lütfi. *Anahatlarıyla Hadis*. İstanbul: Ensar Yayınları, 1990.
- Davudoğlu, Ahmed. 1979. *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*. (11 cilt). İstanbul: Sönmez Neşriyat A.Ş Yayınları.
- El-A'zamî, M. Mustafa. (1993). "Buhârî, Muhammed b. İsmâîl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (ss. 368-376). İstanbul: TDV Yayınları.
- Erkal, Mehmet, (1996). "Ganimet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (ss.351-354). İstanbul: TDV Yayınları.
- Erkman, Fatma. (1987). *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Alan Yayınları.
- Fayda, Mustafa, (1988). "Abbas b. Mirdâs", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (s.27). İstanbul: TDV Yayınları.
- Görmez, Mehmet. (2000). *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve yorumlanmasında Metodoloji Sorunu* Ankara: TDV Yayınları.
- Fayda, Mustafa, (2005). "Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (ss. 408-410). İstanbul: TDV Yayınları.
- İbn Sa'd, Ebû Adillah, Muhammed. (2015). *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. (11 cilt). İstanbul: Siyer Yayınları.
- Kavaklıoğlu, Mahmut. BAŞKALARININ BEDEN DİLİNİ OKUMASI AÇISINDAN HZ. PEYGAMBER Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2004/2, 3: 49-80.
- Kazancı, A. Lütfi, (1989). "Akra' b. Hâbis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (s. 285). İstanbul: TDV Yayınları.
- Koçyiğit, Talat. (2008). *Hadis Usulü*. Ankara: TDV Yayınları.
- Önkal, Ahmet, (1993). "Ci'râne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (s.25). İstanbul: TDV Yayınları.
- Rifat, Mehmet. (1992). *Göstergebilimin ABC'si*. İstanbul: Simavi Yayınları.
- Şahin, Ahmet Rifat, "Son pişmanlık neye zarar?", *Psikeart Dergisi*, İstanbul 2016, Sayı: 48.
- Tahhân, Mahmud. (2015). *Yeni Hadis Usulü*. (C. Ağırman Çev.) İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Vâkîdî, Muhammed b. Ömer, (2014). *Kitâbü'l-Meğâzî*. thk. Marsden Jones, (Musa K. Yılmaz Çev.) (3 cilt). İstanbul: İlk Harf Yayınları.
- Yavuz, Kerim. (1998). *Günümüzde Din Eğitimi*. Adana: ÇÜİF Yayınları.